

Korte marktverkenning Open standaarden en Open source software door het Ministerie van Economische Zaken

Den Haag, 12 september 2007
Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

Inhoudsopgave

1	Toelichting.....	3
2	Open standaarden.....	5
3	Open Source Software.....	6
4	Beleid.....	8
5	Samenvatting beantwoording marktpartijen.....	10
6	Vragenlijst aan marktpartijen.....	16

1 Toelichting

Vooraf

In de periode vanaf 2003 tot heden heeft het Kabinet via verschillende programma's het gebruik van os en oss bij de publieke sector gestimuleerd.

Tot 2005 stimuleerde het programma OSOSS – uitgevoerd door stichting ICTU in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Ministerie van Economische Zaken – overheidsorganisaties in het toepassen van open standaarden in hun informatiesystemen en informeerde hen over de mogelijkheden van open source software. In 2006 is het College en het Forum Standaardisatie ingesteld om afspraken te maken over door (semi-)publieke instellingen (bij voorkeur) gebruikte standaarden in hun communicatie onderling en met burgers en bedrijven. Het programma OSOSS werd verlengd tot 31 december 2007, met de opdracht om overheidsorganisaties te bewegen open source software als onderdeel van hun softwarestrategie op te nemen. Daarnaast stimuleert het Syntens-programma OASE (Open Aanbod Software Expertise) vanaf 2002 de toepassing van open source software in het MKB. Vanaf medio 2004 organiseert Stichting Media Plaza seminars en workshops “Aan de slag met Open Software” voor een brede doelgroep van MKB en overheden.

Het vervolg

Met de aankondiging van een actieplan voor open standaarden en open source software in maart 2007 heeft het Kabinet aangegeven dat het huidige beleid geïntensiveerd zal worden. Ter voorbereiding daarop is gekeken naar de hedendaagse positie van open standaarden en open source software in de visie van overheden, (semi) publieke sectoren en de ICT-industrie. In de periode juni-juli van dit jaar heeft in dat kader een marktverkenning plaatsgevonden. Van de resultaten is dankbaar gebruik gemaakt bij de totstandkoming van het actieplan Nederland Open in Verbinding.

De periode tot eind 2007 zal het Ministerie van Economische Zaken in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gebruiken om tot concrete plannen van uitvoering te komen voor de geformuleerde actielijnen. Ook daarvoor zal gebruik worden gemaakt van de kennis en ervaring van de ICT-industrie.

De marktverkenning

Deze verkenning is uitgevoerd gedurende de korte periode die beschikbaar was tijdens de totstandkoming van het actieplan. Hierdoor zijn aan een beperkte maar

gevarieerde groep bedrijven gerichte vragen gesteld. De marktverkenning heeft de vorm van een enquête welke aan dertig grote en kleine bedrijven in de ICT-sector is voorgelegd. De enquête bestond uit veertien open vragen en een additionele ruimte voor opmerkingen. Deze publicatie geeft op anonieme wijze een samenvatting van de gegeven antwoorden. Allereerst komen open standaarden aan bod, vervolgens open source software en ten slotte het beleid.

2 Open standaarden

Een gemengd beeld

De marktverkenning toont aan dat de toepassingsgebieden voor het gebruik van open standaarden zich voornamelijk bevinden op het vlak van interoperabiliteit waarbij er onderscheid kan worden gemaakt tussen verschillende niveaus van communicatie:

- bedrijfsprocessen
- semantiek/informatie
- gegevenspresentatie
- applicaties en data
- technische infrastructuur

Er is een duidelijke focus van de marktpartijen op de laatste drie niveaus.

In het algemeen wordt gesteld dat “alle processen, waarbij uitwisseling van informatie een rol speelt en waarbij meerdere (niet verbonden) partijen zijn betrokken, profijt hebben bij Open Standaarden”. Daarnaast bevordert het gebruik van open standaarden de concurrentie en neemt de kans op het ontstaan van monopolieposities af. De marktverkenning levert echter een gemengd beeld rondom de invoering van open standaarden, waarbij er over het algemeen wordt gepleit voor het verplichten, vereisen, afdwingen of opleggen waarbij de overheid een duidelijke daadkrachtige houding aan neemt. Anderzijds wordt er gesteld dat de vraag en adoptie binnen de marktwerking voldoende kracht heeft om de invoering te volbrengen.

Evolutie

De helft van de benaderde marktpartijen van de mening toegedaan dat “Gesloten of *proprietary* standaarden de gebruiker verplichten om uitsluitend producten van of aangeboden door de leverancier af te nemen”. Door enkele marktpartijen wordt er echter een nuance aangebracht waarbij de nadruk wordt gelegd op de afhankelijkheid van meer dan één leverancier en er ketenafhankelijkheid kan ontstaan. De welwillendheid van de marktpartijen om een bijdrage te leveren aan de invoering van open standaarden middels het open maken van standaarden is dan ook groot. De bijdrage varieert en is afhankelijk van de omvang van de partijen en het deel van de marktsector waarin de partijen zich begeven. Hierbij worden activiteiten genoemd als het actief participeren in fora waar open standaarden tot stand komen en het (mede) beheren van open standaarden. Maar ook advisering, promotie en het gebruik van open standaarden worden door de marktpartijen als bijdrage genoemd.

Deze bijdragen ondersteunen het streven naar het gebruik van open standaarden ten behoeve van de communicatie tussen de Europese Unie en haar burgers en bedrijven, hetgeen volgens de marktpartijen een goede ontwikkeling is. Enkele partijen stellen

zelfs dat het hier om een evolutie gaat welke niet vermeden of tegengehouden kan worden, waarbij wordt benadrukt dat het van belang is om het doel en het middel van elkaar te blijven onderscheiden en er een sterke focus is op het verruimen van de keuzevrijheid. Deze vrijheid van keuze is van belang omdat er anders een belemmering in de communicatie tussen de Europese Unie en haar burgers en bedrijven kan ontstaan. Deze belemmering zou bestaan uit een beperktere marktwerking en slechtere ondersteuning van de open standaarden. Daarnaast zou een beperkte keuzevrijheid indirect het gebruik van specifieke software en platformen afdwingen, hetgeen de balans in de marktwerking kan beïnvloeden met als mogelijk gevolg dat de markt minder snel openbreekt.

Marktwerking

Het “staand beleid” rondom het gebruik van open standaarden door de overheid bij (ver-)nieuwbouw van ICT-systemen sluit aan op het streven naar het gebruik van open standaarden ten behoeve van de communicatie tussen de Europese Unie en haar burgers en bedrijven en is van belang om een goede marktwerking tot stand te brengen en te behouden. Het principe wat aan dit “staand beleid” ten grondslag ligt (‘comply or explain’) voldoet echter naar mening van sommige marktpartijen slechts gedeeltelijk. De term “explain” is te vrijblijvend en dient naar de mening van deze partijen vervangen te worden door “commit” waarbij er een duidelijke mijlpaal wordt afgesproken waarop er wel wordt voldaan. Andere partijen zijn van mening dat het principe een prima begin is, terwijl een beperkt deel van de marktpartijen er ernstig aan de haalbaarheid van het principe twijfelen, aangezien er naar hun mening nog onvoldoende open standaarden bestaan om het volledige ICT-landschap te bedienen en derhalve een gefaseerde invoering op zijn plaats zou zijn om zo ook de nodige investering in bestaande legacy bedrijfseconomisch te kunnen verantwoorden. Dit laatste argument zou overigens geen valide reden zijn om geen open standaarden toe te passen. De marktpartijen geven duidelijk aan dat de lange termijn effecten van open standaarden veruit van groter belang zijn dan de korte termijn effecten. Uitsluitend en alleen indien er (nog) geen open standaarden bestaan, zwaarwegend functionele argumenten zijn of in het geval van uitzonderingssituaties zou het niet toepassen van open standaarden op zijn plaats zijn, waarbij er in het laatste geval minimaal sprake zou moeten zijn van een herstelplan.

3 Open Source Software

Gelijke kansen

Bij aanbestedingen voor overheden houden vrijwel alle marktpartijen rekening met de mogelijkheden van open source oplossingen. Hierbij stelt men wel dat “het vaak de overheid zelf is die door het stellen van specifieke eisen over de functionaliteit en de garanties daarop de code verandert van “open” in “gesloten” code.”, hetgeen als een

beperkende factor binnen het selectieproces wordt beschouwd. Ook is er ruimte tot verbetering bij de marktpartijen zelf, daar ook enkele van hen aangeven niet in alle gevallen expliciet open source oplossingen te overwegen. Het is dan ook van belang om het huidige beleid om de ontwikkeling rond open source software te stimuleren door o.a. kennisoverdracht binnen de overheid en (semi-) publieke sector toe te passen, waarbij het uitgangspunt is dat aanbieders van open source software gelijke kansen krijgen bij ICT-aanbestedingen. Om een 'level playing field' te creëren voor aanbieders van open source software stellen de marktpartijen de volgende vier belangrijkste punten voor:

- Het voorschrijven van open standaarden
- Het veranderen van aanbestedingsregels
- Het informeren van inkopers en bijstellen van hun kaders
- Het creëren van 'communities' rond overheidsdiensten

Ook zodra deze punten tot een 'level playing field' hebben geleid zijn nagenoeg alle marktpartijen in staat om open source oplossingen te bieden. Slechts een enkele partij zal het portfolio uitbreiden of geeft aan uitsluitend oplossingen op basis van gesloten software te leveren. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er geen direct verband is tussen open standaarden en open source software. Het is heel goed mogelijk om gesloten software op basis van open standaarden te leveren. Andersom is het ook goed mogelijk om open source software op basis van gesloten standaarden te leveren. Een beperkt aantal marktpartijen geeft aan dat het verplicht stellen van open standaarden bijdraagt aan de toepassing en ontwikkeling van open source software. De activiteiten die de marktpartijen dan ook op dit vlak ontplooien zijn uiteenlopend van aard, waarbij er ondermeer sprake is van de productie van open source software, duurzame oplossingen en het leveren van actieve bijdragen aan de totstandkoming van open standaarden.

De trend naar een 'open' wijze van ondernemen dat aansluiting vindt bij zaken als open toegang, open innovatie, open standaarden en open content is naar mening van de marktpartijen reeds een feit. Er wordt dan ook door nagenoeg alle marktpartijen vastgesteld dat open source software breder is dan uitsluitend een juridische aanpassing binnen de software markt waar Nederland als kenniseconomie zeker van kan en moet profiteren, door in te spelen op de trend middels het stimuleren van de vrije marktwerking, open standaarden als uitgangspunt te nemen en ontwikkeling van open source software te stimuleren middels een proactief beleid wat er toe bijdraagt dat Nederland voorop loopt in innovatie en kennis. Hiervoor moet er gewerkt worden aan een verbeterde relatie tussen de overheid en de markt, waarbij de overheid een faciliterende rol heeft en kritisch blijft ten aanzien van monopolistische praktijken.

4 Beleid

Daadkracht

De marktpartijen geven aan dat de hernieuwde aandacht voor open standaarden en open source binnen de overheid een goede ontwikkeling is. Desondanks zijn er enkele kritische kanttekeningen bij het gevoerde debat op 21 maart jl. over open standaarden en open source software met de TK [kamerstuk 26 643 nr. 90]. Er wordt door een enkele partij daadkracht gemist en ook is het naar de mening van enkele marktpartijen van absoluut belang dat politici, welke betrokken zijn in een dergelijk debat, het verschil tussen open standaarden en open source software begrijpen, zodat er een discussie op basis van argumenten in plaats van emotie kan worden gevoerd. Voor de kleinere marktpartijen is dit debat van belang voor de bedrijfsactiviteiten, daar er een toename in activiteiten wordt verwacht naarmate de marktwerking zich in de richting van open standaarden en open source zal begeven. De grotere partijen geven over het algemeen aan minder relevantie te zien tussen de bedrijfsactiviteiten en de ontwikkelingen van open standaarden en open source software. Desondanks dragen alle partijen actiepunten aan waarmee de overheid direct aan de slag zou moeten:

- Een duidelijke leiderschapsrol oppakken en er op toe zien dat deze rol gehandhaafd blijft
- Een stappenplan opstellen wat als doel heeft om open standaarden op te leggen en centraal te beheren
- Een evenwichtig en consistent beleid opstellen rondom open source software, alsmede objectieve criteria vaststellen wanneer open source software gewenst is
- Het vergroten van de aandacht voor de toepassing van open source software en open standaarden in het onderwijs, het verbieden van educatieve licenties en het stoppen met bundeling van software in het onderwijs
- Het verbeteren van eigen ICT-aanbestedingen, het opzetten van een integraal transformatiemodel voor de verwerving van ICT (met name open source software), het bundelen van de vraag en er op toe zien dat het MKB ook kan participeren in aanbestedingen
- Het opstellen van concrete verbeterplannen per ministerie met meetbare einddoelen op de agenda van het IODI en onderzoeken hoe het huidige portfolio kan migreren
- Het voeren van een actief voorbeeldbeleid door middel van browser onafhankelijke websites
- Het ontwikkelen van oplossingen voor autonomie van lokale overheden
- Het invoeren van open source software en open standaarden op de desktop

Realistische ambitie

Het is van belang dat de overheid geen afwachtende houding aan neemt en in de veronderstelling raakt dat “het vanzelf wel goed komt en de zaak op zijn beloop laat”.

Bij de uitvoer van de voornoemde punten is het van belang dat de overheid een realistische ambitie heeft en zich niet laat afschrikken door technische uitdagingen. Zonder kleine successen op te blazen, dienen nieuwe platformen en fora in het leven te worden geroepen die voorkomen dat de ontwikkeling van open standaarden en open source software volledig aan de markt wordt overgelaten. Er moet worden voorkomen dat onvolwassen open standaarden en open source software door de overheid eenzijdig worden gepromoot en dat open standaarden te rigide worden opgelegd.

De NORA (Nederlandse Overheid Referentie Architectuur) zou volgens de meerderheid van de marktpartijen een geschikt middel kunnen zijn om richtlijnen te geven voor het gebruik van open standaarden. Er worden echter wel enkele kanttekeningen bij geplaatst welke betrekking hebben op het theoretische en vrijblijvende karakter van de NORA, waarbij de kritische vraag ontstaat in hoeverre de NORA ook daadwerkelijk wordt gevolgd. De NORA wordt dan ook niet als een kritisch element in de katalysator van open standaarden beschouwd. Desondanks kan zijn de marktpartijen van mening dat door middel van het opnemen van open standaarden en het aandacht schenken aan open source software in de NORA er meer toegevoegde waarde voor het bedrijfsleven worden geboden. Door de NORA verder uit te werken voor bepaalde domeinen in zogenoemde 'blauwdrukken', voorbeelden op te nemen en door een implementatiestrategie toe te voegen zal de toegevoegde waarde zelfs nog verder toe kunnen nemen.

5 Samenvatting beantwoording marktpartijen

1 Toepassingsgebieden open standaarden?

De meeste marktpartijen noemen hier interoperabiliteit en maken onderscheid tussen de verschillende niveaus van communicatie: technische infrastructuur, applicaties, gegevens, semantiek en processen. De focus van de marktpartijen ligt op de eerste drie.

Eenvoudig in te voeren?

Dit levert een gemengd beeld. Zes marktpartijen hanteren de stelling dat de overheid de slappe houding moet laten varen en open standaarden dwingend moet voorschrijven.

2Bereidheid tot openmaken?

Nagenoeg alle partijen zijn hiertoe bereid.

Uw acties?

Dit wisselt. Sommige marktpartijen participeren in de fora waar open standaarden tot stand komen. Andere beperken zich tot advies en het gebruik van open standaarden.

3 Proprietary = vendor lock-in?

Dit levert een gemengd beeld. De helft van de marktpartijen is het met deze stelling eens. De andere helft vindt hem te ongenueanceerd.

Waarom niet?

Ook voor proprietary standaarden zijn er vaak verschillende oplossingen. Bijvoorbeeld PDF kan ook met andere producten worden gelezen. De Microsoft Office standaarden zijn ook met OpenOffice.Org benaderbaar.

4Ambitie EU tot gebruik open standaarden?

Nagenoeg unaniem zijn alle marktpartijen het erover eens dat dit een goede ambitie is.

Wat zijn mogelijke consequenties?

Meer marktwerking, betere ondersteuning open standaarden, betere communicatie, meer keuzevrijheid.

5 Comply or explain principe?

Hier zien we drie groepen.

- Gaat niet ver genoeg, 'explain' biedt teveel ruimte, moet 'comply or commit' zijn; aangeven wanneer je wel gaat voldoen
- Prima
- Gaat te ver, bestaan er wel voldoende open standaarden, is een gefaseerde invoering niet beter, is de nodige investering in bestaande legacy wel bedrijfseconomisch te verantwoorden?

Wanneer geen open standaard

Als er (nog) geen open standaarden bestaan. Alleen in uitzonderingssituaties en dan moet er een herstelplan zijn. Als er zwaarwegende functionele argumenten zijn. Nooit, de overheid moet de specificaties van iedere gebruikte standaarden eisen.

6 Houdt u rekening met OSS bij aanbestedingen van de overheid?

Ja, vrijwel alle marktpartijen houden hier rekening mee.

7 Hoe kan de overheid een Level-playing field creëren voor OSS?

Belangrijkste genoemde punten zijn:

- Door open standaarden voor te schrijven
- Door aanbestedingsregels te veranderen (bijvoorbeeld vragen naar omzet of R&D budget zijn niet relevant bij OSS)
- Door inkopers op te voeden
- Door 'communities' rond overheidsdiensten te creëren

8 Levert u open source software?

Nagenoeg alle marktpartijen leveren open source software. Een minderheid levert alleen gesloten software.

Gaat u dat doen?

Eén marktpartij geeft aan het OSS-portfolio te gaan uitbreiden.

Werkt u alleen met gesloten software?

Eén partij geeft aan alleen met gesloten software te werken.

9 Wat is het verband tussen open standaarden en OSS?

De meerderheid van de partijen ziet geen direct verband tussen open standaarden en OSS. Een aantal partijen geeft aan dat OSS gebaat is bij het verplicht stellen van open standaarden.

Welke bedrijfsactiviteiten ontplooit u op dit vlak?

Dit wisselt. Sommige partijen leveren OSS en/of duurzame oplossingen. Sommige partijen dragen actief bij aan de totstandkoming van open standaarden.

10 Is OSS vooral van juridisch aard?

De partijen geven nagenoeg allen aan dat OSS breder is.

Is de hang naar 'open' een bredere trend?

De meeste partijen zien een mondiale trend naar openheid. Vooral door de opkomst van Internet. Er is een wereldwijde drive tot kennisuitwisseling die leidt tot een versnelling van ontwikkeling.

Hoe kan Nederland hiervan profiteren?

Door op deze trend in te spelen.

- Uitgaan van open standaarden
- Marktwerking stimuleren
- Ondersteunen ontwikkeling van OSS
- Door het rapport van UNU MERIT te lezen
<http://ec.europa.eu/idabc/en/document/6517/254>

Hoe zou het samenspel tussen overheid en markt eruit kunnen zien?

- Door te werken aan een betere relatie met de markt
- Door kritisch te blijven ten aanzien van monopolistische praktijken
- Door te faciliteren

11 Wat vindt u van het kamerdebat van 21 maart 2007?

Dit wisselt:

- Goede ontwikkeling
- Slappe hap, geen daadkracht
- Dit debat is weinig zinvol zolang politici het verschil tussen open standaarden en OSS niet begrijpen
- Discussie moet op argumenten en niet op emotie worden gevoerd

In welke mate is dit voor uw bedrijfsactiviteiten van belang?

Dit wisselt:

- Kleine partijen geven aan dat dit belangrijk voor hen kan zijn
- Grotere partijen vinden dit minder relevant

12 Waarmee zou de overheid direct aan de slag moeten?

Genoemde actiepunten zijn:

- Leiderschap tonen, onderweg niet verzwakken.
- Stappenplan voor het opleggen van open standaarden, centraal beheren van standaarden
- Een evenwichtig en consistent beleid rondom OSS, objectieve criteria vaststellen wanneer OSS gewenst is
- Aandacht voor OSS en open standaarden in het onderwijs, verbod op educatieve licenties, stoppen met bundeling van software in het onderwijs
- Eigen IT-aanbestedingen verbeteren, integraal transformatiemodel voor de verwerving van IT met name OSS, bundelen van vraag, zorgen dat MKB ook mee kan doen met aanbestedingen

- Concrete verbeterplannen per ministerie met meetbare einddoelen op de agenda van het IODI, onderzoeken hoe het huidige portfolio kan migreren
- Het goede voorbeeld geven met bv. browser onafhankelijke websites
- Oplossing verzinnen voor autonomie van lokale overheden
- Invoering van Linux op de desktop

13 Wat moet de overheid vooral niet doen?

- Wachten, niks doen, een afwachtende houding aannemen, denken dat het vanzelf wel goed komt, de zaak op zijn beloop laten
- Te ambitieus zijn
- Doorgaan met windowdressing, kleine succesjes opblazen
- Het aan de markt overlaten
- Zich laten afschrikken door schijnbare, technische obstakels
- Nieuwe platformen en fora in het leven roepen
- OSS verplicht stellen, enkelzijdig promoten van OSS
- Het rigide opleggen van open standaarden
- Promoten van onvolwassen open standaarden
- Abonneren op Microsoft Software Assurance

14 Is de NORA geschikt voor het geven van richtlijnen voor het gebruik van open standaarden?

Over het algemeen zeggen marktpartijen hier 'ja' op. Echter wel met een aantal kanttekeningen:

- Wordt de NORA wel gevolgd?
- Is de NORA niet te vrijblijvend?
- Dit zou ook los van de NORA kunnen
- De NORA is niet zaligmakend, het is vooral een theoretisch feestje

Hoe kan de NORA meer toegevoegde waarde bieden voor bedrijfsleven?

- Door de NORA verder uit te werken voor bepaalde domeinen in zogenoemde 'blauwdrukken', door voorbeelden op te nemen, door een implementatiestrategie toe te voegen
- Door een publiek/privaat architectuurforum in het leven te roepen
- Door open standaarden in de NORA op te nemen
- Door meer aandacht te schenken aan OSS

6 Vragenlijst aan marktpartijen

Vragen aan de ICT-sector in zake het gebruik van a) open standaarden en b) open source software en c) vragen omtrent beleid. Tevens is er ruimte, d, voor uw overige opmerkingen.

A) open standaarden

1. Kort gesteld zijn open standaarden bestandsformaten waarop geen beroep op intellectuele eigendomsrechten gedaan kunnen worden (een volledige definitie staat in het European Interoperability Framework). Voor welke toepassingsgebieden is het gebruik van open standaarden volgens u van groot belang en in hoeverre zijn ze goed in te voeren/ zijn ze er al?
2. Bent u bereid om vanuit uw organisatie een bijdrage te leveren aan het "openmaken" van standaarden, bijvoorbeeld ten behoeve van een sector of keten?
 - Zo ja, waar zou die bijdrage uit kunnen bestaan?
 - zo nee, waarom niet?
3. Stelling: "Gesloten of *proprietary* standaarden verplichten de gebruiker om uitsluitend producten van of aangeboden door de leverancier af te nemen". Kunt u zich hierin vinden? Zo nee, waarom niet?
4. De EU streeft ernaar om zo veel mogelijk open standaarden te gaan gebruiken t.b.v. de communicatie met haar burgers en bedrijven.
 - Is dit wat uw organisatie betreft een goede of een slechte ontwikkeling?
 - Wat zijn de mogelijke consequenties in de praktijk voor de communicatie en de uitwisseling van informatie?
5. Het gebruik van open standaarden door de overheid bij (ver-)nieuwbouw van ICT-systemen is "staand beleid". Een manier om hier uitvoering aan te geven is de uitwerking en invoering van het 'comply or explain'-principe.
 - Is dit wat u betreft een goede manier?
 - Welke argumenten zijn volgens u valide om geen open standaarden toe te passen?

B) open source software

6. Kort gesteld is open source software die software die ontwikkeld wordt door betaalde en vrijwillige ontwikkelaars die niet in dienstverband van de beheerder van de software werken (de volledige definitie staat op Open Software Foundation). Door zijn licentiemodel is de software, zowel de source code als de binary executables, kosteloos beschikbaar en vrij aanpasbaar. Houdt uw organisatie bij aanbestedingen voor overheden rekening met de mogelijkheden van open source oplossingen?
7. Het huidige beleid rond open source software is om deze ontwikkeling te stimuleren door o.a. kennisoverdracht binnen de overheid en (semi) publieke sector. Daarbij is het uitgangspunt dat aanbieders van open source software gelijke kansen krijgen bij ICT-aanbestedingen. Wat is volgens u de manier om een 'level playing field' te creëren voor aanbieders van open source software?
8. Levert u (tevens) open source oplossingen, overweegt u dat te gaan doen of werkt u alleen met gesloten source software?
9. Het verwerven van open source software wordt door de publieke sector steeds vaker als een argument gezien om te kunnen voldoen aan open standaarden.
 - Hoe zit u het verband tussen open source software en open standaarden?
 - Hoe komt dat in uw bedrijfsactiviteiten tot uiting?
10. Is open source software als technologische ontwikkeling voornamelijk juridisch van aard of maakt het deel uit van een bredere trend naar een 'open' wijze van ondernemen dat aansluiting vindt bij zaken als open access, open innovation, open standaarden en open content?
 - Zo ja, hoe kan Nederland hiervan profiteren?
 - Zo ja, hoe zou het samenspel tussen overheid en markt eruit kunnen zien?

C) Vragen omtrent beleid

11. Hoe kijkt u aan tegen het gevoerde debat op 21 maart jl. over open standaarden en open source software met de TK [kamerstuk 26 643 nr. 90]?
 - In welke mate is dit van belang voor uw bedrijfsactiviteiten?
12. Waarmee zou de overheid direct aan de slag moeten?
13. Wat zou de overheid vooral niet moeten doen?

14. In Nederland hanteert de overheid een referentie architectuur; de Nederlandse Overheid Referentie Architectuur [NORA].

- In hoeverre is dit een geschikt middel om richtlijnen te geven voor het gebruik van open standaarden?
- Op welke wijze kan de NORA meer toegevoegde waarde bieden voor het bedrijfsleven?

D) Ruimte om een aanvullende reactie te geven.